

потрібно не тільки розробляти нові алгоритми, але й поліпшувати раніше створені.

Отже, кожна із названих технологій має як свої переваги, так і недоліки. У перспективі можливе поєднання цих технологій для кращого перекладу.

Список літератури

1. Йокояма, О. Теория коммуникативной компетенции и проблематика порядка слов в русском языке [Текст] / О. Йокояма // *Вопр. Языкознания.* – 1992. – № 6. – С. 94–104.
2. *Коммуникативность в обучении современным языкам* [Текст]. – М. : Совет Европы Пресс, 1995. – 124 с.
3. Маслыко, Е. А. *Методика обучения иноязычному общению* [Текст] / Е. А. Маслыко. – Минск, : Вышэйшая школа, 1989. – 48 с.
4. Серова, Т. С. *Концепция языковой, речевой и коммуникативной подготовки специалиста в процессе инженерного образования* [Текст] / Т. С. Серова // *Компетентностный подход в современном образовании.* – М. ; Пермь : ПГТУ, 2004. – С. 78–94.
5. *Общеввропейские компетенции владения иностранным языком : Изучение, преподавание, оценка* [Текст]. – М. : МГЛУ, 2003. – 58 с.

Отримано 30.03.2011. ХДУХТ, Харків.

© О.М. Тріщ, М.В. Кондратенко, 2011.

УДК 81'243:811.11

І.В. Удовенко, канд. філол. наук, доц.

Л.А. Подворна, викл.

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Розглянуто питання аналізу особливостей формування англомовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей у процесі підготовки до міжкультурної комунікації. Обґрунтовано доцільність та ефективність паралельного вивчення англійської мови та культури, а саме: оволодіння студентами мовним компонентом комунікативної компетенції з використанням країнознавчої та культурознавчої інформації в навчальному процесі.

Рассмотрен вопрос анализа особенностей формирования англоязычной лексической компетенции у студентов экономических

специальностей в процессе их подготовки к межкультурной коммуникации. Обосновывается целесообразность и эффективность параллельного изучения английского языка и культуры, а именно: овладение студентами языковым компонентом коммуникативной компетенции с использованием страноведческой и культуроведческой информации в учебном процессе.

The problem of the analysis of the peculiarities of the formation of English lexical competence in would-be economists in the process of their preparation for intercultural communication. The expedience and efficiency of co-studying of the English language and culture, i.e. mastering the language component of the communicative competence using cultural information in the learning process, have been shown.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Навчання іноземної мови сьогодні є одним із невід’ємних компонентів загальної та спеціальної освіти, а володіння основами міжнародної мови спілкування стає не лише показником високого культурного рівня людини, а й запорукою її успішної професійної діяльності. Крім того, вирішення численних проблем сучасної цивілізації часто вимагає взаємодії тавсаєморозуміння між людьми, що належать до різних національних та корпоративних культур. Очевидно, що в основу такого взаєморозуміння має бути покладена міжкультурна комунікація, яку можна вважати особливим типом культури представників різних національностей та професій. Вона характеризується взаємодією національних та корпоративних культур і виявляється в національній самосвідомості, етнокультурній і лінгвокультурологічній компетентності особистості, толерантності, її прагненні до міжнаціональної згоди в різних сферах спілкування [7, с. 209].

Міжнародні зв’язки України, її інтеграція до європейського та світового простору зумовлюють необхідність розглядати англійську мову як важливий засіб міжкультурного спілкування. Оволодіння цією мовою міжнародного спілкування сприяє розвитку у студентів здібностей використовувати її як інструмент спілкування в діалозі культур і цивілізацій сучасного світу [4, с.11]. Отже, виникає необхідність доповнити традиційне оволодіння мовленнєвими навичками та комунікативними вміннями міжкультурно виправданим, гуманістично орієнтованим змістом. Проблема підготовки майбутніх економістів до міжкультурної комунікації посідає вагоме місце в сучасних методичних дослідженнях, проте деякі її аспекти все ще залишаються невизначеними. А саме – формування англомовної лексичної компетенції (ЛК) у студентів економічних спеціальностей на основі міжкультурного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі навчання фахової лексики студентів економічних спеціальностей присвячено праці В.Д. Борщовецької [2] та Ю.О. Семенчука [11], які розглядають її на основі когнітивного підходу та інтерактивного навчання відповідно. Доцільність паралельного вивчення мови та культури, а також проблема формування компонентів комунікативної компетенції у процесі підготовки учнів та студентів до міжкультурної комунікації розглядається багатьма вченими-методистами як на різних ступенях загальноосвітньої школи (М.В. Баришніков, Л.П. Голованчук, О.О. Коломінова), так і в межах підготовки студентів мовних (Н.Ф. Бориско, Л.С. Дімова, С.Ю. Ільїна) і немовних спеціальностей (Н.Б. Ішханян, В.М. Топалова) вищих навчальних закладів. Проблема підготовки майбутніх економістів до міжкультурної комунікації посідає вагомe місце в сучасних методичних дослідженнях.

Мета та завдання статті. Проаналізувати особливості формування англomовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей у процесі підготовки до міжкультурної комунікації. Навчання студентів економічних спеціальностей посідає особливе місце в системі вищої професійної освіти.

У сучасних умовах у випускників економічного профілю все частіше виникає необхідність професійного спілкування англійською мовою із зарубіжними партнерами в різних ситуаціях, пов'язаних із роботою спільних підприємств, участю в міжнародних ярмарках, виставках-продажах, переговорами з представниками закордонних фірм тощо. Оволодіння економічною освітою передбачає формування різнобічно розвиненої особистості фахівця, чий потреби залежать від умінь переборювати комунікативні бар'єри, сприймати й усвідомлювати ринкові тенденції, аналізувати отриману інформацію й швидко реагувати на найменші зміни в економіці та суспільстві [1, с.40]. Основною умовою успішного навчання студентів економічного профілю професійно спрямованого спілкування англійською мовою є врахування їхньої майбутньої професійної діяльності в навчальному процесі. Таким чином, слідом за О.П. Биконею, ми вважаємо, що кваліфікація фахівця економічної галузі має розглядатися як синтез його професійної та англomовної комунікативної компетенції. Згідно з навчальною програмою головною метою навчання іноземної мови визначено формування іншомовної професійної комунікативної компетенції, яку розуміють як здатність до міжкультурного іншомовного спілкування [9, с. 9]. Положення про необхідність засвоєння англійської мови у тісному зв'язку з культурою народоносія цієї мови в методиці викладання іноземних мов давно

сприймається як аксіома. Численними дослідженнями доведено, що використання країнознавчої та культурознавчої інформації у навчальному процесі забезпечує підвищення пізнавальної активності студентів, розширює їхні комунікативні можливості, сприяє створенню позитивної мотивації, надає стимул для самостійної роботи, допомагає у вирішенні практичних та виховних завдань предмета.

Виклад основного матеріалу дослідження. Велика кількість назв та підходів викладання іноземних мов, в основі яких лежить поняття “культура“, потребує уточнення щодо можливих розбіжностей та тотожності. Аналіз відповідної наукової літератури засвідчує, що такі терміни як “крос-культурний“ (*cross-cultural*), “міжкультурний“ (*intercultural*), “транскультурний“ (*transcultural*) та “мультикультурний“ (*multicultural*) у більшості європейських країн є тотожними [8, с. 32]. Ми ж віддаємо перевагу терміну міжкультурний підхід, оскільки засадою для цього підходу є вивчення культури країни, мова якої вивчається, при цьому передбачається також знання і власної культури, що відображено в самому понятті “міжкультурний“. Крім того, міжкультурний підхід указує на взаємодію між культурами. Як зазначає М. Вуган, префікс *inter-* означає не тільки взаємодію, але й вказує на відносини та обмін між культурами [12, с. 67]. У межах міжкультурного підходу діє положення про те, що різні структурно споріднені або схожі культури вступають у взаємодію. Ця риса і є характерною ознакою даного підходу. При цьому першочергової уваги заслуговує культура народу, мова якого вивчається, але значна увага приділяється й вивченню особливостей рідної для студентів культури, а також зв'язкам, які є між двома народами та їхніми культурами. Отже, невід'ємним елементом цього підходу є порівняння культурних особливостей народу, мова якого вивчається, та рідної для студентів культури. У процесі навчання висвітлюються як позитивні, так і негативні риси, притаманні соціальним та культурним сторонам життя нації, мова якої вивчається. Для сучасної іншомовної освіти України важливим є те, що під час цього процесу відбувається стимуляція студентської аудиторії до аналізу явищ, характерних як для культури рідного народу, так і культури народу, мова якого вивчається.

Міжкультурний підхід до навчання англійської мови для досягнення своєї мети потребує відповідної організації навчального процесу. Таким, на думку вітчизняних та зарубіжних дослідників, є процес міжкультурного навчання. Міжкультурне навчання розглядається в методичній літературі як процес виникнення, розвитку, розуміння та прийняття відмінностей між культурами [3, с. 55]. Проте міжкультурне навчання – це не просто взаємодія з

іншою культурою, а передусім культурний розвиток того, хто навчається. Крім того, мету міжкультурного навчання можна визначити як розвиток здатності студента розпізнавати іншокультурні феномени та реалії і аналізувати їх у порівнянні з рідною культурою для поліпшення здатності до міжкультурної комунікації. Одним із найбільш ефективних аспектів щодо формування англомовної лексичної компетенції у майбутніх економістів на основі міжкультурного підходу ми вважаємо лінгвокультурознавство.

Існує декілька визначень лінгвокультурознавства як аспекту навчання в методиці викладання іноземних мов. На нашу думку, найточніше з них запропонувала В.В. Сафонова, яка під лінгвокультурознавством розуміє “співвивчення мов та культур у процесі оволодіння нормами міжкультурного спілкування у сферах, що вивчаються, яке містить комунікативно-пізнавальне співвивчення національних мовних культур у контексті життєдіяльності рідної країни та країн, мова яких вивчається, в тому числі й співвивчення особливостей функціонування мов як засобів відображення та вираження характерних рис духовної, фізичної та матеріальної культури в цих країнах та їхніх цивілізаційних пластах” [10, с. 184].

Отже, лінгвокультурознавча освіченість необхідна студенту для вірної інтерпретації того, що відбувається в конкретній ситуації в іншокультурному середовищі. Вона додає впевненості та надає можливість здійснювати вибір дії. Натомість незнання міжкультурного контексту та відсутність стратегій поповнення інформаційних прогалин можуть стати вирішальними факторами під час комунікації з носіями мови та культури. Виходячи з цього, лінгвокультурознавство повинно складати вагомую частину загальної підготовки майбутніх економістів до міжкультурної комунікації, адже воно є не просто важливими та значущими, воно відіграє вирішальну роль в англомовній комунікативній та міжкультурній компетенції студентів.

При підготовці майбутніх економістів до реалізації виробничих функцій у професійній сфері діяльності перед національною освітою стоїть проблема врахування та реалізації Європейських стандартів професійної освіти. Згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями до міжкультурної функції іншомовного спілкування входять такі навички та вміння, як здатність привести до спільного знаменника рідну й іноземну культури; культурну чутливість і здатність визначити й використати різні стратегії для контакту з представниками інших культур; здатність виконувати роль культурного посередника між рідною культурою та іноземною, успішно долати міжкультурні

непорозуміння та конфліктні ситуації; здатність долати стереотипи в стосунках [5, с. 105].

Питання формування готовності майбутніх економістів до повноцінного міжкультурного спілкування в професійній сфері, їх здатності до адекватної комунікації з представниками інших культур є дуже важливим. На основі аналізу різних підходів до міжкультурного навчання, розглянутих у низці праць, ми визначили, що готовність майбутніх економістів до міжкультурної комунікації засобами англійської мови передбачає таке:

- 1) розуміння природи культури, її різноманітності, особливостей та меж;
- 2) усвідомлення студентом соціокультурного портрету носіїв мови, що вивчається;
- 3) етнічну, расову та соціальну толерантність, такт;
- 4) аналіз факторів, що сприяють появі культурних конфліктів та формуванню негативних уявлень і помилкових стереотипів відносно представників різних культурних груп;
- 5) схильність до пошуку компромісу в розв'язанні проблемних питань;
- 6) вміння орієнтуватися в багатстві світової духовної та професійної культури;
- 7) усвідомлення себе в ролі полікультурного суб'єкта в професійній та інших сферах;
- 8) здатність оцінити рівень своєї мовної та мовленнєвої компетенції для реалізації комунікативного наміру тощо.

Сучасну концепцію мовної освіти у студентів економічних спеціальностей визначає орієнтація на особистість студента. До ключових понять такого особистісно-орієнтованого підходу в навчанні англійської мови належить поняття “компетенції”. За визначенням лінгводидактичного словника, компетенція – це сукупність знань, навичок і вмінь, які формуються в процесі навчання тієї чи іншої дисципліни, а також здатність до виконання певної діяльності [6, с. 118-119]. Для нашого дослідження представляє інтерес лінгвістична компетенція, яка складається зі знання лексичного матеріалу та мовленнєвих навичок володіння цим мовним матеріалом у процесі підготовки майбутніх економістів у ВНЗ до участі в міжкультурній комунікації.

Зміст компетенції визначається якісними характеристиками її складників, тобто знаннями та навичками. Різниця між лінгвістичним та професійно-культурознавчим компонентами ЛК полягає саме в їхньому змісті, тобто в характері знань та навичок, якими оперує

майбутній економіст при здійсненні міжкультурної комунікації. Розглянемо зміст визначених нами компонентів ЛК.

Знання, що входять до складу лінгвістичного компонента ЛК, виступають основою для функціонування відповідних навичок. Під лінгвістичними знаннями ми маємо на увазі знання майбутніх економістів: фахової терміносистеми та характеру її зв'язків; соціокультурної наповненості лексичного матеріалу, що вивчається; відношення еквівалентності // безеквівалентності між лексичними одиницями англійської та рідної мов.

На основі цих знань формуються лінгвістичні навички, до яких ми відносимо різні навички. По-перше, автоматизовано викликати з довготривалої пам'яті еталон слова, словосполучення або готової фрази для вирішення комунікативного завдання. По-друге, розпізнавати національно-культурну семантику термінологічної лексики. По-третє, встановлювати відношення еквівалентності // безеквівалентності між лексичними одиницями англійської та рідної мов.

Отже, лінгвістичний компонент ЛК включає лінгвістичні знання та навички, які ми вважаємо основою для здійснення міжкультурного спілкування майбутніми економістами в професійній сфері.

Проаналізуємо зміст професійно-культурознавчого компонента ЛК майбутніх економістів у процесі підготовки до міжкультурної комунікації. До професійно-культурознавчих знань ми відносимо такі знання:

- 1) культурних традицій, які впливають на вирішення економічних питань;
- 2) розуміння природи кросс-культурних розбіжностей, цінностей та норм іноземної культури;
- 3) комунікативно-мовленнєвого етикету у визначених сферах міжкультурного спілкування;
- 4) соціокультурних вербальних та невербальних перешкод в спілкуванні представників різних соціумів.

Професійно-культурознавчі навички такі:

- 1) здійснення міжособистісного спілкування;
- 2) створення спільної системи цінностей;
- 3) визнання кросс-культурних розбіжностей, повага до них;
- 4) визначення соціокультурних стереотипів представників різних соціумів, їх позитивного та негативного впливу на міжкультурне спілкування.

Отже, зміст професійно-культурознавчого компонента ЛК становлять професійно-культурознавчі знання та навички, які

виступають основою для здійснення майбутніми економістами міжкультурної комунікації за принципом діалогу культур.

Висновки. Таким чином, ми проаналізували особливості формування англомовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей у процесі підготовки до міжкультурної комунікації. Важливість вивчення і знання міжкультурних відмінностей для формування вторинної мовної особистості студентів економічних спеціальностей важко переоцінити. Міжкультурні відмінності дають можливість чіткіше усвідомити особливості культури в цілому; знання міжкультурних розбіжностей дає змогу більш ефективно взаємодіяти з представниками іншої культури і уникати міжетнічної напруженості та ситуацій етнічних та професійних конфліктів.

Список літератури

1. Биконя, О. П. Навчання майбутніх економістів ділових усних та писемних переговорів англійською мовою [Текст] : дис. ... канд. пед. наук 13.00.02 / О. П. Биконя. – К., 2006. – С. 40.
2. Борщовецька, В. Д. Навчання студентів-економістів англійської фахової лексики [Текст] : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. / В. Д. Борщовецька. – К., 2004. – 283 с.
3. Гальскова, Н. Д., Теория обучения иностранным языкам : Лингводидактика и методика [Текст] : учеб. пособие / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М. : Академия, 2004. – С. 55.
4. Згуровський, М. З. Стан та завдання вищої освіти України в контексті Болонського процесу [Текст] / М. З. Згуровський. – К. : «Видавництво «Політехніка», 2004. – С. 11.
5. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [Текст] / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Лингводидактический энциклопедический словарь: более 2000 единиц / сост. А. Н. Щукин. – М. : Астрель : АСТ : Хранитель, 2007. – С. 118–119.
7. Персикова, Т. Н. Межкультурная коммуникация и корпоративная культура [Текст] : учеб. пособие / Т. Н. Персикова. – М. : Логос, 2006. – С. 209.
8. Попсуй, А. Здатність жити, навчатись і діяти. (До питання визначення дефініції міжкультурного підходу у шкільній системі навчання іноземних мов) [Текст] / А. Попсуй // Іноземні мови в навчальних закладах. 2008. – № 1. – С. 30–35.
9. Програма з англійської мови для професійного спілкування [Текст] : / Г. С. Бакаєва [та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – С. 9.
10. Сафонова, В. В. Изучение языков межкультурного общения в контексте диалога культур и цивилизаций [Текст] / В. В. Сафонова. – Воронеж : Истоки, 1996. – С. 184.

11. Семенчук, Ю. О. Формування англомовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ю. О. Семенчук. – К. : КНЛУ, 2007. – 280 с.

12. Byram, M. Defining and Assessing Intercultural Competence: Some Principles and Proposals for the European Context / M. Byram, G. Zarate // Language Teaching. – 1996. – № 10. – P. 67.

Отримано 30.03.2011. ХДУХТ, Харків.

© І.В. Удовенко, Л.А. Подворна, 2011.

УДК 811.111.001.

М.І. Крупей, ст. викл.

О.О. Мануськова, ст. викл.

СИТУАТИВНИЙ ПІДХІД У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Розглянуто питання комунікативного підходу у навчальному процесі з іноземної мови який означає, що формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмій відбувається шляхом і завдяки здійсненню студентом іншомовної мовленнєвої діяльності.

Рассмотрен вопрос коммуникативного подхода в процессе изучения иностранного языка, который означает, что формирование иностранных языковых навыков и умений происходит путем и благодаря осуществлению студентом языковой деятельности.

The problem of communicative approach in the process of learning foreign language is forming of skills because of student's language activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Оволодіння засобами спілкування (фонетичними, лексичними, граматичними) спрямоване на їх практичне застосування у процесі спілкування. Оволодіння уміннями говоріння, аудіювання, читання та письма здійснюється шляхом реалізації цих видів мовленнєвої діяльності у процесі навчання в умовах, що моделюють ситуації реального спілкування. У зв'язку з цим навчальна діяльність студентів організується таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування.

З позицій комунікативного підходу процес навчання іноземної мови відбувається адекватно реальному процесу мовленнєвого